

PROBLEMA AGRARĂ ÎN VIZIUNEA SOCIALISTULUI DOROHOIAN ELEFTERESCU SPIRIDON-URZICĂ

IONEL BEJENARU

Conturată pe un fond social-economic dominat de stări conflictuale acute, în special permanenta confruntare de clasă care opunea maselor țărănești, principala forță socială a poporului nostru, moșierimea, clasa cea mai retrogradă a societății, problema agrar-țărănească s-a constituit, de-a lungul epocii moderne, în problemă economică-socială de bază a societății românești, ocupînd în ansamblul gîndirii sociale și politice un loc prioritar.

Propunîndu-ne să abordăm, în cele ce urmează, punctul de vedere în problema agrară al unui membru vechi al mișcării socialiste, dorohoianul Elefterescu Spiridon-Urzică, subliniem înscrierea ei în numeroase documente programatice ale mișcării socialiste și muncitorești, în lucrările militanților ei, de multe ori fiind însoțită de formularea unor soluții radicale, care atacau însăși temelia statului burghezo-moșieresc. În una din scrierile sale, tovarășul Nicolae Ceaușescu releva : „Mișcarea socialistă din România a fost preocupată încă de la începuturile ei de îmbunătățirea situației materiale și eliberarea socială a țărănimii. Pe măsura dezvoltării și maturizării clasei muncitoare, atitudinea socialiștilor față de problema agrară se contura tot mai clar ; ei arătau că singura soluție de izbăvire a țărănimii este lupta pentru exproprierea marilor proprietari de pămînt“¹.

Ofițer democrat, „soldat credincios atît în vechea organizație socialistă, cit și în noua“, unde — el însuși se prezintă astfel — „am luptat cu predilecție pentru săteni, căci am fost călăuzit de marele principiu socialist : „oriunde se poate face socialism, acolo unde există exploatați și exploatați“², dorohoianul Elefterescu Spiridon-Urzică abordează problema agrară în complexitatea ei, dezvăluită, o dată mai mult, de marile răscoale țărănești din anii 1888 și 1907, la care a fost părtaș. Bun cunoscător al situației țărănimii, socialistul dorohoian, în formularea punctului său de vedere, bogat în detalii, susține motivația concretă, filele corespondenței sale cu fruntașul socialist Constantin Dobrogeanu-Gherea fiind edificatoare. O primă scrisoare trimisă lui C. D. Gherea din Do-

1 NICOLAE CEAUȘESCU, „România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste“, vol. I, Editura Politică, București, 1968, p. 279.

2 Arhivele C.C. al P.C.R., m. 56, Scrisoarea lui Elefterescu Spiridon-Urzică adresată lui C. D. Gherea-Dorohoi, 8 iulie 1908.

rohoi, la 8 iulie 1908, într-o perioadă când acesta lucra la cunoscutul studiu „Neoiobăgia“, pune deschis pe tapet necesitatea soluționării problemei agrare, „prea importantă și chiar cea mai importantă pentru noi românii“, soluționare care ar trebui să cuprindă două părți distincte — 1) „În această parte trebuie să se arate scopul final al socialismului, adică socializarea colectivă a mijloacelor de producție (pământ, unelte de muncă, semințe, școli agrare, administrație agricolă etc.) și cum vom ajunge acolo“ — 2) „În această parte să se arate care sînt căile și mijloacele momentane și următoare pentru a ajunge către ținta de mai sus“³. De aici, Elefterescu Spiridon-Urzică acordă un rol sporit activității socialiste — „80% din energia noastră socialistă să fie îndreptată la sate, pentru a-i lumina pe săteni și a-i îndrepta spre socializare“. Marea răscoală țărănească din 1907 a evidențiat pregnant necesitatea unei activități socialiste susținute la sate și autorului nu-i lipsește spiritul critic în a reliefa greșelile, insuficienta angajare a socialiștilor în vîltoarea evenimentelor care au implicat masele țărănești, prefigurînd totodată imperativele unei depline solidarități muncitorești-țărănești — „aș putea zice cu siguranță că emanciparea muncitorilor de la ȧrașe depinde de socializarea muncitorilor agricoli, aceasta cred că și l-a făcut pe marele maestru K. Marx să zică : „Muncitori din toate țările, uniți-vă“, el n-a făcut aluzie numai la cei industriali, ci la toți — și așa este, de aceea am scris și scriu neconținut celor de la ROMÂNIA MUNCITOARE, „Voiți emanciparea voastră, adresați-vă sătenilor“, aceasta o mai repet și acuma“⁴. Pe de altă parte, faptul că n-a existat o susținută și globală activitate de orientare programatică a țăranilor a contribuit la diminuarea forțelor lor, în toiul răscoalei. Ca o remarcă pozitivă, Elefterescu Spiridon se oprește la programul revendicativ al țăranilor dorohoieni — 1. Moșiile să li se arendeze lor (Asociațiilor satești) 2. Desființarea arăndașiilor individuale 3. Votul universal — program pe care l-ar fi dorit generalizat, „căci prin cererea de desființare a arăndașiilor individuale și trecerea pămîntului la asociațiile satești, această măsură tinde către colectivitate, mai apoi către socializare“⁵. Cît privește dezideratul votului universal, țăranii știau foarte bine „că orice lege favorabilă lor s-ar face, dacă nu vor fi tot ei să o puie în aplicare, degeaba se mai face“, fiind în aceasta o deșteptare de conștiință în rîndul țăranilor care „au înțeles că sînt victimele clasei stăpînitore (capitaliste) și de aceea cer puterea“⁶.

În abordarea problemei agrare, o analiză minuțioasă, ca o balanțare într-o dezavantaje și avantaje, rezervă Elefterescu Spiridon-Urzică structurii proprietății agricole, posibilităților de valorificare, strîns legate de necesitatea îmbunătățirii condițiilor materiale ale țărănimii — „agricultura în mare, lucrată în mod științific-agricol, cu uneltele și mașinile perfecționate, produce mai mult și cu mai puțină muncă omenească, dar pînă a se crede și stabili că agricultura în mic nu este de nici un folos

3 Ibidem.

4 Ibidem.

5 Ibidem.

6 Ibidem.

— și îmi pare că este o mare distanță, ca să nu zic un neadevăr — de aceea, adică din modul de producție natural al agriculturii (producerea cerealelor și a legumelor, creșterea vitelor, plantarea pomilor roditori etc.), care se poate face în mic, ca și în mare, vedem tendința contrarie ca în industrie, adică creșterea micii proprietăți individuale și micșorarea proprietății mari, mie îmi pare că procesul lichidării proprietății individuale în agricultură va fi invers ca în industrie, adică va dispărea mai întâi proprietatea mare, se va transforma în mici ogoare individuale, și atunci, văzîndu-se că producția este mai mică decît dacă s-ar lucra în comun și cerințele mai mari, vor pune de la sine țărani parcelele lor la un loc, vor lucra în comun pe întinderi mari, după regulile științei agricole și întrebunțînd mașini și instrumente noi⁷. Autorul, fără a rămîne doar la aceste judecăți, preconizează orientări pentru activitatea viitoare vis à vis de ameliorările de suprafață cu care cercurile guvernante încearcă să mențină o veche stare de lucruri.

Și la Elefterescu Spiridon-Urzică, cum, de altfel, și în concepția altor membri ai mișcării socialiste, se manifestă încă unele limite, un tributism căilor pașnice, legale, mai puțin revoluționare, în măsură să asigure satisfacerea marilor deziderate ale maselor țărănești. „Pentru noi socialiștii — scria el —, revolta din 1907 trebuie să însemne trezirea a 5 milioane de muncitori agricoli, exploatați sub toate formele și sub toate raporturile, și acum mai mult ca oricînd este de datoria noastră să ne coborîm la ei să-i luminăm, să-i povățuim, să le îndreptăm pașii pe căi legale-pașnice, dar pe căi care duc spre îmbunătățirea soartei lor și apoi, încetul cu încetul, spre definitivă lor emancipare economică, politică, socială, iată ce trebuie să facem noi socialiștii, să ne ducem la săteni cu lucruri practice și realizabile, povețe, și aceasta pentru a evita o nouă răscoală, căci mie îmi pare că fierberea a început din nou...“⁸. Dincolo de supraestimarea posibilităților de acțiune în limite constituționale, socialistul dorohioian pledează vehement pentru creșterea influenței socialiste la sate unde, „a-i lăsa (n.n. pe țărani) fără concursul nostru facem o greșală criminală și în același timp nu ne mai putem numi social-democrați români, dacă nu ne ocupăm de săteni, căci chestia agrară va rezolva și pe cea industrială...“⁹ Și, spre a accentua cele menționate, Spiridon-Urzică nota: „La noi avem exploatarea muncitorilor agricoli, avem dar și socialiști, și trebuie să fie cineva și orb și surd să nu vadă și nici să audă, să nu vadă unde duce exploatarea în mare cu capitaluri mari și să nu audă murmurul exploataților și cererile lor de emancipare“¹⁰.

Formulînd el însuși o sumă de modalități concrete care să concure la rezolvarea problemei țărănești (înființarea de asociații sătești, de birouri care să reglementeze prețurile produselor agricole, introducerea unor noi tehnologii agricole, a unor mașini agricole, înființarea Sfatului satului, compus din oameni bătrîni sau cu experiență ș.a.), întrevede în

7 Ibidem.

8 Ibidem.

9 Ibidem.

10 Ibidem.

viitorul studiu al lui Gherea (n.n. „Neoiobăgia“, editat în 1910), „un program agricol pînă în toate amănuntele“.

Pe fondul unei minuțioase tratări a problemei agrare, formulează Spiridon-Urzică un adevărat îndreptar în munca cu țăranul: „Am credința că ținîndu-se seama de caracterul, onestitatea și bunătatea țăranelui și că nu trebuie să-i vorbim decît de ceea ce-l doare și-l interesează pe el personal, să-l întreținem cu lucrări practice și folositoare lui, cu fapte și cifre, nu cu vorbe, nu cu fraze pompoase și de paradă sau amenințătoare, ci să-i inspirăm încredere în el însuși și să-i facem școală, să-l luminăm pînă în cele mai mici detalii asupra intereselor și afacerilor sale, să-l facem prietenul nostru, să-l considerăm ca pe noi înșine, să-i arătăm că mîntuirea sa stă în brațele sale, după cum le-am spus și eu: „Stăpîni prin voi înșivă“, și că numai prin munca lui bine chibzuită își va aduce dezrobirea, în felul acesta, iar nu cu indiferență ca pînă acum, îl vom atrage spre socialism într-un timp așa de scurt și așa de repede, încît nici nouă nu ne va veni a crede...“¹¹

La peste doi ani de la prima scrisoare, Elefterescu Spiridon-Urzică îi scrie din nou lui Gherea, din Dorohoi, 1910, septembrie 12, reluînd în dezbatere problema agrară. Privind înființarea de cooperative, bănci populare, obștii satești, syndicate agricole, orice fel de asociație agrară compuse numai din săteni, acestea la nivelul fiecărui sat, unindu-se organizatoric în federale pe zone, pe județ, formînd o mare federală agricolă a României ca soluții de „avangardă a emancipării noastre“, pornind de la o activitate personală practică desfășurată în satele județului Dorohoi în acest timp, socialistul dorohoian evidențiază dificultățile apărute în instituționalizarea și funcționalitatea lor, formulînd totodată propuneri pentru înlăturarea lor (aplicarea principiului muncii colective, asigurarea serviciilor în mod gratuit de către consiliile de ad-ție, înființarea de cît mai multe asociațiuni satești și federale, pe zone și județe, repartizarea judicioasă a pămîntului între asociați, interzicerea oricărei exploatari între coasociații obștilor, băncilor populare și cooperativelor¹²).

Preocupărilor sale constante în problema agrară le stau mărturie alte două scrisori-replică, adresate lui Gherea, prima (de peste 80 de pagini) în decembrie 1910, ca răspuns la „Neoiobăgia“, a doua din 25 decembrie 1913, replică la un articol apărut în „România muncitoare“, „De vorbă cu dl. Gherea asupra problemei agrare și chestia evreiască“. În aceasta din urmă, centrîndu-și punctul de vedere pe dificila și eterna frămîntare, „cum rezolvăm problema agrară la noi în România acum în 1913?“, combate, în reluare, soluția lui Gherea privind proletarizarea, mai întîi și apoi socializarea țărănimii, nedefinirea de către acesta a felului proprietății țărănești — cazul studiului „Neiobăgia“, reafirmîndu-și opțiunea pentru un tip de proprietate colectivă asupra pămîntului, idee pe care, de această dată și-o însușește și o acreditează și C. D. Gherea în articolul din „România muncitoare“.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

Cele expuse mai sus pun în lumină contribuția socialistului dorohoian Elefterescu Spiridon-Urzică în problema agrară, cu elementele ei de fond, dezbătute în detaliu, viziunea sa nefiind scutită de unele limite, dar cu destule orientări date de o bună cunoaștere a problematicii societății românești, care aveau însă să-și dovedească viabilitatea mai târziu. Fapt subliniat de Lucrețiu Pătrășcanu, „o justă politică agrară în România trebuia să aibă ca țel și să urmărească permanent întărirea economică și socială a țărănimii, creșterea puterii ei de rezistență, crearea tuturor posibilităților pentru dezvoltarea ei în continuare. Dar politica agrară dusă de România timp de 50 de ani a făcut tot ce a fost posibil ca nu numai să țină țărănimea la un nivel economic și social scăzut dar să și-i pună tot felul de piedici în calea dezvoltării ei”¹³

¹³ LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU, „Studii economice și social-politice 1925--1945), Editura Politică, București, 1978, p. 28.